

Ярмуратій Карина Андріївна

магістрант Херсонського державного університету (м. Херсон),

Попович Ігор Степанович доктор психологічних наук, доцент, доцент

кафедри загальної та соціальної психології

Херсонського державного університету (м. Херсон)

ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДО ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

Актуальність. Сучасна динамічність суспільства диктує нові умови підготовки новобранців для служби в армії і вимоги до молодих військовослужбовців, які необхідно враховувати для правильної організації обороноздатності держави. Поряд з різними аспектами цієї проблематики, важливим є врахування не лише фізичних резервів здоров'я солдатів, але особливо їх психічних можливостей. На сьогоднішній день психологічна налаштованість і стан новобранців є однією з основних складових успішної соціально-психологічної адаптації [1].

Соціально-психологічна адаптація новобранців до військової служби значно модифікувалася. В даний час військовослужбовцям необхідно за короткий термін адаптуватися до нових, мінливих умов, засвоїти і використовувати сучасні види бойової зброї, техніки, що багато в чому залежить від їх індивідуально-особистісних якостей [6]. Важливу роль в адаптаційному процесі відіграють соціально-психологічні очікування його учасників [3; 4]. Таким чином, для досягнення ефективної адаптації військовослужбовців необхідно враховувати їх індивідуально-особистісні особливості, що реалізуються в соціокультурному просторі.

Теоретичне аналізування проблем оптимізації рівня соціально-психологічної адаптації у військовослужбовців [2; 5] дозволяє зробити висновок, що дана проблема є складною, багатоплановою і багаторівневою, що вимагає цілеспрямованої систематичної роботи, орієнтованої як на формування комунікативної компетентності, розвитку моральної

нормативності, так і на розвиток особистості молодого воїна в цілому. Ефективна системна робота повинна мати значущий вплив на мотиваційно-потребову сферу та професійно важливі якості особистості військовослужбовця.

Вибірка і методи дослідження. У констатувальному етапі дослідження взяло участь 28 військовослужбовців 18–19 років. Методологічна основа дослідження базувалася на: загальній ідеї вікової психології щодо чинників, що визначають розвиток: передумови, умови, внутрішню позицію індивіда; загальнонаукових принципах пізнання, що дозволяє розглядати особистість як багаторівневе, багатогранне утворення; розвитку особистості як перманентному процесі індивідуально-психологічних змін; відхиленнях в розвитку особистості – як порушеннях її структурно-динамічної системи, особливих змінах якостей особистості.

Результати дослідження. У контексті нашого дослідження групи, у яких проходила соціально-психологічна адаптація були соціокультурним простором. Проходження військової служби передбачає оволодіння новим соціально-значущим статусом – більш високим, ніж у юнака, який не служив. Служба в армії спонукає перебудову психіки, що поєднує формування соціально-значущих психологічних якостей, відповідних віковому статусу дорослого. Отже, новий статус, отриманий після соціально-психологічної адаптації виконує соціальне і психологічне навантаження.

Результати дослідження за тестом Кеттелла (16 RF-опитувальник) на першому і п'ятому місяцях служби подано у табл. 1. Дослідження, проведені у військовій частині, показали наступні результати (табл. 1).

Таблиця 1

Результати дослідження за тестом Кеттелла (n=30)

Фактор	Параметри фактору	Середнє арифметичне, М	
		1-й місяць служби	5-й місяць служби
А	замкнутість-товариськість	4,96	2,81

Продовж. табл. 1

B	низький-високий інтелект	6,0	5,25
C	емоційна нестійкість-стійкість	6,54	2,9
E	підпорядкованість-незалежність	7,61	5,41
F	стриманість-експресивність	6,61	4,5
G	схильність почуттям – висока нормативність поведінки	3,82	5,85
H	боязкість-смівливість	5,75	4,71
I	жорсткість-м'якість	3,43	7,27
L	довірливість-підозрлість	7,61	8,01
M	практичність-розвинена уява	7,43	6,30
N	прямолінійність-дипломатичність	4,89	3,95
O	спокій-тривожність	5,18	3,28
Q1	консерватизм-радикалізм	6,50	4,71
Q2	сугестивність-самодостатність	7,00	5,51
Q3	низький-високий самоконтроль	4,85	6,21
Q4	розслабленість-напруженість	6,79	6,21
MD	адекватність самооцінки	5,0	5,43

Аналіз наведених вище даних дозволяє провести наступну інтерпретацію результатів дослідження. У військовослужбовців відбулося уповільнення інтелектуального розвитку. Переважаючими стали такі особистісні риси, як дратівливість і емоційна збудливість. Пройшла трансформація в бік більшої невпевненості, до залежного мислення. Військовослужбовці стали більш пасивні, менш балакучі. Військовослужбовці, які виступили в якості піддослідних, більш схильні до почуттів, мають високу нормативність поведінки. Вони більшою мірою стали обов'язковими і стали докладати більше зусиль до виконання завдань служби. Військовослужбовців стали більш розкуті і впевнені. У них стало менше м'якості, чутливості; більше самостійності. Військовослужбовці в переважній більшості випадків залишилися недовірливі, більше стали замкнутими і впертими. У військовослужбовців менше стало розвинена уява, з'явилося більше реальності. Переважаючими стали прямота, щирість. Такі особистісні риси, як «спокій – тривожність», виражені у військовослужбовців в рівній мірі. У військовослужбовців вже не переважає аналітичність,

критичність, вони мислять невільно, але як і раніше терпимі до змін. Самодостатність на відміну від сугестивності переважає у більшості піддослідних. Військовослужбовці вже менш схильні дотримуватися власної думки, самостійні рішення рідко приймаються, незалежність різко обмежилася. Внутрішня дисциплінованість підвищилася, конфліктність зменшилася, здатністю до контролю зростає. Як і раніше у військовослужбовців простежується напруженість, фрустрованість і збудливість.

Висновок. Проведене дослідження показало певну залежність між становленням суб'єктності особистості і умовами соціалізації, тобто проходження служби, в які включена особистість солдата. Ускладнена ситуація розвитку в військовому соціокультурному просторі характеризується нами наступною групою чинників: психологічні особливості – провідні, соціальні – другорядні, тобто абсолютний пріоритет характеру військової служби, її вкрай індивідуалізований характер; завищені очікування з боку командирів до особистості військовослужбовця в цілому, а також до результатів його діяльності; службова перевантаженість, тобто великий обсяг інформації для засвоєння, насиченість навчального процесу, інтенсивне фізичне навантаження; складні міжособистісні відносини, тобто конкуренція, недоброчливість, суперництво; професійна спрямованість. Зануреність в такий соціокультурний простір і «виживання» в ньому сприяють «загартовуванню» особистості, особистісному та професійному зростанню.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Військова психологія і педагогіка: підруч. для військ. вузів / Б. М. Олексієнко, Д. В. Іщенко, О. Д. Сафін. – Хмельницький : Вид-во Академії ПВУ, 2017. – 562 с.

2. Каськов І. В. Теоретичні аспекти адаптації молодих офіцерів до професійної діяльності / І. В. Каськов // Психологія: збірник наукових праць НПУ імені М. П. Драгоманова. – 2016. – № 11. – С. 439–442.
3. Попович І. С. Проблема соціально-психологічних очікувань в науковій теорії та практиці / І. С. Попович // Практична психологія та соціальна робота. – К., 2005. – № 5. – С. 8–13.
4. Попович І. С. Феномен ціннісно-орієнтаційної єдності в групі курсантів / І. С. Попович // Проблеми заг. та пед. психол.: зб. наук. праць Ін-т. психол. імені Г. С. Костюка АПН України. – К.: 2002. – Т. IV. – Ч. 5. – С. 203–209.
5. Потапчук Є. М. Адаптація молодих офіцерів як соціально-психологічна проблема / Є. М. Потапчук, С. О. Казьмірчук // Психологія: збірник наукових праць НПУ імені М. П. Драгоманова. – 2018. – Випуск 1(8). – С. 302–306.
6. Рубцов В. С. Адаптація кадрових військовослужбовців і конверсія військових об'єктів / В. С. Рубцов. – К., 2017. – 376 с.